

UDK: 811.163.4'373.21(497.16)

Stručni rad

Zarija BRAJOVIĆ (Podgorica)

VRIJEDAN DOPRINOS CRNOGORSKOJ ONOMASTICI

(Božidar Šekularac & Cvetko Pavlović, *Toponimija opštine Bar*,
Dukljanska akademija nauka i umjetnosti, Podgorica, 2012)

Crnogorska onomastika bogatija je za jedno vrijedno izdanje iz oblasti toponomije. Radi se o knjizi „Toponimija opštine Bar“ autora Božidara Šekularca i Cvetka Pavlovića koja je nedavno objavljena. Sakupljena i objavljena toponimija u ovome izdanju ima poseban značaj jer se radi o specifičnome i interesantnome jezičkom i geografskom prostoru Crne Gore, odnosno o Baru i njegovoj okolini, tj. nekadašnjem *Antibarumu*. Ovo izdanje važan je doprinos crnogorskoj lingvistici u oblasti onomastike, dok su proučavaoci crnogorskoga jezika dobili značajnu smjernicu za dalja proučavanja.

Ključne riječi: *onomastika, toponimija, crnogorski jezik*

Crnogorska onomastika bogatija je za jedno vrijedno izdanje iz oblasti toponomije. Radi se o knjizi „Toponimija opštine Bar“ autora Božidara Šekularca i Cvetka Pavlovića koja je nedavno objavljena. Sakupljena i objavljena toponimija u ovome izdanju ima poseban značaj jer se radi o specifičnome i interesantnome jezičkom i geografskom prostoru Crne Gore, odnosno o Baru i njegovoj okolini, tj. nekadašnjem *Antibarumu*. Knjiga ima 285 strana, a njeni recenzenti su akademik Radosav Rotković, akademik Vukić Pulević i dr Maksut Hadžibrahimović.

Toponimska građa predstavljena u knjizi je ne samo nesumnjiv doprinos obogaćivanju kartoteke onomastike Crne Gore, već može poslužiti i kao važan materijal koji neće moći da se prenebregne, da se ostavi sa strane i da se ne razmotri pri daljim lingvističkim istraživanjima, kao i pri komparativnim sociolingvistikim, istorijskim i etnološkim proučavanjima.

Toponimija je bila i ostala specifična disciplina onomastike koja za predmet, prije svega lingvističkoga proučavanja, ima nazive mjesta. Rad u toj oblasti zahtijeva sakupljanje, sistematizaciju i klasifikaciju toponima. Savremeno prostorno planiranje, širenje urbanih sredina, napuštanje sela, migracije

u gradove i smjena generacija, faktori su koji neumitno utiču na zaboravljanje mnogih starih toponimima, među kojima ima i onih koji su veoma važni za izučavanje istorije jezika određenog mjesta, istorijskih događaja i tokova, etničkih, socijalnih, kulturnih i ekonomskih osobenosti, te imovinskih podataka koji datiraju još iz starih vremena pa sve do danas. Upravo je oslanjanje knjige na očuvanje toga korpusa razlog zbog kojeg se autorima duguje ogromna zahvalnost i priznanje.

Poznato je da toponimi imaju različito porijeklo. Neki od njih potiču iz patronima i antroponima, neki su opisnoga karaktera, uz isticanje neke geografsko-prostorne osobine: boje, sastava, građe, položaja, pozicije, koristi, funkcije itd. Drugi su fitonimi i zoonimi koji se odnose na biljni ili životinjski svijet određenoga mjesta, ali i na promjene nastale zbog klimatskih uslova i uticaja čovjeka. Neki potiču iz stranih jezika koji su se upotrebljavali u određenim prostorima u raznim istorijskim periodima, od davnina do danas. Posebnu važnost imaju toponimi-apelativi lokalnog govora, koji ponekad ukazuju na stare, krnje oblike koji su se tokom vremena izgubili na proputovanju jezika kroz turbulentna vremena, naročito tokom onih kada nije bilo pisane riječi. To je još jedan razlog zašto treba sakupljati, proučavati i objavljivati toponimiju jednog mjesta.

Poznato je, takođe, da su toponimi formirane riječi, kompozicije i složenice nastale različitim jezičkim metodama. Neki su korišteni, neki izvedenice s prefiksima i sufiksima, a neki složene riječi. Po važnosti, na prvome mjestu su toponimi od prostih riječi (apelativa) i izvedenica, koji su i najstariji i prenose se u istom ili transformisanom fonetskom obliku. Takvi su oronimi i hidronimi, koji se, pored naziva naseobina, smatraju toponimima prve kategorije. Etimologija takvih toponima može ponekad biti presudna za određivanje nekih pojava koje nijesu samo lingvističke, već se odnose na istoriju i druge aspekte određenog prostora. Ta etimologija, međutim, zahtijeva i strogu upotrebu naučnih kriterija. Ona se mora analizirati vraćanjem kroz vrijeme (vertikalna ravan), prateći istorijske fonetske promjene (horizontalna ravan), pisane tragove, a ukoliko je potrebno i one prije vremena pisane riječi. Ovdje su, prije svega, potrebna i nezaobilazna poređenja s dva antička pisana jezika: starogrčkim i latinskim, kao i sa starim pisanim dokumentima iz različitih perioda koji se odnose na određeni prostor i mjesto. Na taj način se može doći do pouzdanih i tačnih zaključaka, naučno prihvatljivih i utemeljenih. Takvo nastojanje se upravo može prepoznati u poglavlju „Analiza toponima opštine Bar“. Time su u knjizi izbjegnuta nagađanja i tzv. narodska etimologija. Ovo je pokazatelj naučne prudenije autora koja zaslužuju priznanje i osobito poštovanje.

Pored toga, veoma je jasno da su toponimi koji su složene riječi nastali kombinacijom *pridjev + imenica* ili *antroponim (patronim) + imenica*, toponimi novijeg datuma. Oni su ponekad jednostavno prijevod s nekog stranog jezika. Kao takvi, ne mogu značajno ili pouzdano poslužiti za proučavanje istorije jezika. Toponimi prve vrste su svakako značajniji za jezičko proučavanje u njegovoj vertikalnoj ravni, dok su oni druge vrste važniji za njegovo proučavanje na horizontalnom nivou.

U vezi s toponimima u pomenutom izdanju uvaženih autora Šekularca i Pavlovića, ukazano je i na učestalost onih koji su albanskoga porijekla, te onih u kojima se prepliću uticaji dva sušedna jezika. Tako imamo slučajeve gdje je korijen riječi iz albanskog jezika, a nastavci iz crnogorskog, i obratno. Takva simbioza pokazatelj je ne samo bilingvistične sredine u području Bara, već i potvrda visokoga nivoa komunikacije i tolerancije unutar sredine. Predstavljenim materijalnom autori su ponudili crnogorskim i albanskim proučavaocima jezika veoma interesantnu građu koja može poslužiti kao model za buduća slična proučavanja u toj oblasti.

Autori su toponime rasporedili prema abecedi, uvijek ukazujući na značenje i osobine svakog od njih. Na taj način olakšava se njihovo dalje proučavanje i mogućnost podjele i sistematizacije prema načinu ili sredstvima jezičkoga formiranja, prema porijeklu ili jezičkoj pripadnosti, prema starosti ili migracionim osobinama itd.

Ovo izdanje važan je doprinos crnogorskoj lingvistici u oblasti onomastike, dok su proučavaoci crnogorskoga jezika dobili značajnu smjernicu za dalja proučavanja, šira u opsegu i što temeljnija u konkretnoj oblasti.

Uvjereni da će, pored ocjena i zapažanja lingvističkih krugova, posebno onih koji se bave toponimijom i onomastikom, ovo izdanje privući i pažnju šire javnosti, sa zadovoljstvom možemo prenijeti izraze čestitki i priznanja autorima zbog njihova vrijednog rada i značajnog doprinosa uzdizanju montenegrstike na zasluženi nivo.

Zarija BRAJOVIĆ

A VALUABLE CONTRIBUTION TO MONTENEGRIN ONOMASTICS

(Božidar Šekularac & Cvetko Pavlović, *Toponymy of Bar Municipality*,
Doclean Academy of Sciences and Arts, Podgorica, 2012)

Montenegrin onomastics has recently been enriched by a valuable edition in the field toponymy. The collected and published toponymy in *Toponymy of Bar Municipality* by Božidar Šekularac and Cvetko Pavlović, which was recently published, has a special significance because it relates to a specific and interesting linguistic and geographical territory of Montenegro – Bar and its surroundings, i.e. former *Antibarum*. Through this book, Montenegrin linguistics received an important contribution in the field of onomastics, while the Montenegrin language scholars received another important guideline for further studies.

Key words: *onomastics, toponymy, Montenegrin language*